

April. 1621.

51.

VERTOOCH

Daede wyeerheyt der Calvinisten bewesen aen
den Kijjn ruffchen

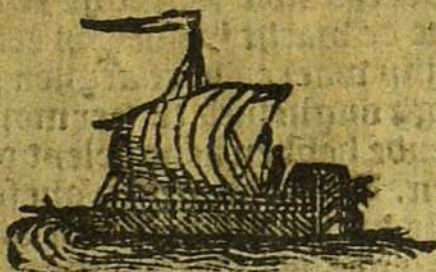
Bacherach ende Loub.

Eerst ghedruckt int Latijn, nu ghetrouvvelijck ouerge-
ledt in onse Nederlantsche Tale.

Eerst Ghedruckt den 1. April 1621.

W. J. G. B.

A. P. G. P.

T'Handwerpen by Abraham Verhoeven/op de
Lombaerde veste/inde gulde Sonne.

Vertooch vande vvreetheyt der Calvinisten bevvesen
 aen den Rhijn tusschen Bacherach ende Coub, Int
 Iaer ons Heeren 1620. den 25. van september.

Oe dat de Calvinisten ghemoet zijn tegen de Catholijckē/
 ende hoe wreedelijck dat zy met de selue handelen is een
 peggelijck kennelijck ghenoech/ ende heeft dickwils met
 menigher hande exempelen verclaert gheweest. D'oude
 sal ick vers wūghen/ een sal ick voortbrenghen/ van d'welck ghe-
 merckt ic selue teghenwoordigh/ iae een groot deel der seluer ghe-
 weest ben/ sal lichtelijck gheloost worden / ende niemant en sal my
 als loghenachtigh beschuldighen / door dat ick de ghetupghen sal
 voortbrenghen. Soo ist gheschiet / den vijfentwintichsten van
 September 1620. tusschen negen ende thien uren zijn wy t' samen
 in ghetalle senen oft acht-en-twintigh ghevaeren met een gemeyn
 ende middelbare Schuyte vā Mentz/ om met Godts hulpe te trec-
 ken nae Ceulen. Maer als wy ontrent den vier uren naer noone
 by Bacherach waeren ghecomen (d'welck tot noch toe een Stadt
 gheweest is des Pals-graue/ hebbende sock Garnisoen der Calui-
 nisten/ als wesende besmet met de Calvinistische Secte) soo hebbē
 tot d'ymael toe met sommige Musquetten inden Rhijn geschoten
 de gene die de wacht hielden op een Bollewerck aen den Rhijn: wy
 die in t' schip waeren verlaegghen zijnde hebben begonst te vreesen
 ende eenigh ongheluck te vermopen, niet-te min het schip inden
 loop wesende hebben aenghelept om naer de ghewoonte den Chol-
 te betaelen. Daerentusschen gheschiet groot ghelooop soo van die
 buyten/ als die binnen de Stadt waeren om het spel aen te sien. Dē
 Capiteyn/ ende den Vendragher zijn by ons schip oock ghecomen
 met noch sommige Musquettiers (men seyde datter 250. in Gar-
 nisoē waeren) den Capiteyn belast terstont wel dapper ende straf-
 felijck datter niemant het schip en verlaete. Maer een van d'onse/
 een Edelman van Gelderlandt versmaedende dit vermetich Ge-
 bodt spruyght op t' Lant: don welken den Capiteyn aencomende
 ondersoect/ van waer hy comt? wie dat hy is? waer dat hy he-
 nen gaet? Hy antwoorde dat hy was een Edelman van Gelder-
 lant/

lant/ende dat hy quam gheuaeren van Mens ont naer Ceulen te
 trecken. Alsdan den Capiteyn met een vriendelijck ghelaedt bidt
 hem te willen vergaen dat hy hem hadde opgehouden/ende t'sa-
 men met een gheuynde beleefcheit vraecht zynen Naemte / den
 welcken verstaen hebbende/laet hem vryelijck vertrecken naer de
 Berberghe. Hem zyn ghevolcht twee van ons gheselschap / den
 eenen zynen knecht met Name Bilstenius/ ende den anderen eenē
 zynen grooten Vrient ghenaeamt Joannes Vagtz. Ter wijlen
 dat dese naer de Berberghe gaen/bemercken de Caluinische Sol-
 daeten dat onder de ghene die in t' Schip waeren eenen was van-
 de Societeit IESV, ende de hoofden t'samen stekende vraghen oft
 dit een Iesuit is/d'welck verstaen hebbende hebben geroepen: Itz
 Haben wir gemacht spiell/wy hebben nu het spel volmaecht. Sy
 wierden oock gewaere een Edelman van Utrecht/de welke/door
 dat hem zyne handt ouer sommighe daghen van eenen Vrient af-
 ghehouden was zynen arm droech in eenen rooden slaper: waer vā
 hebben de Caluinsten terstont vermoeyt dat hy wt den Legher
 vanden Doorzuchtighsten Marquis Spinola quam. Sy onder-
 soecken hem seer strangelijck/epfischen hem zyn Passport/d'welck
 zy lesen ende scheuren. Vele tasten aen het Schip/vande welke
 Leptman is gheweest den Vaendragher/een ghebozen Borgher/
 soomen seyde van Bacherach. Den Capiteyn dit spel aensiende soo
 wel vanden Oeuer des Rhyns als vande onliggghende schepen/
 doet wech nemen dat hem aenstondt/histen/packen/ vaeten/ende
 doetse berooven. Den Vaen-draegher Leptman vande Roovers
 bleec wesende van gramschap ende raserije met alle de andere Ca-
 nailie bespringen peghelijck van ons die in t' schip waeren/onder-
 soecken onse Sacken/Opper-couffens/Schoenen/Cleederen/ be-
 sichtigghen alle hoeken ende ranten/sp doornestelent al/onse Hoepē
 ende Opperste Cleederen hebben zy afghetrocken ende op t' Land
 gheworpen. Maer niet te vreden wesende dat elck den zynen soude
 aentasten/ hebben zy elck bysondere een pzelijc van ons rotwijs
 aenghecomen/ende alser by ghevalle pet vanden eenen vergheten
 was/wiert vanden anderen ghep'undert / ende dit sonder recht
 ende reden/alleen om dat wy van Spinolas volck waeren/vant
 des Vaderlants ende de Caluinsten haetende. Als sy bemerkten
 datter binnen onse cleederen eenich gelt verborghen was/ de clee-
 deren dorzsnijvende/hebben zy met het gelt het Laecken wech ge-
 nomen. Sy en spaerden niemant/sp en aensagen niemants con-
 ditie / t'zy arme ofte rycke/man ofte vrouwe/en maekten gheen

4
onderschij den onnooselen wiert soo wel als den beschuldighen ge-
strakt. De Caluinische wzeetheyt maectense al ghelijck / ende en
onderschept selue haer eyghen Inwoonders met bande vrende.
Oock de vrieven vanden eenen Coopman tot den anderen gheson-
den (wantter vele vande Mis van Francofort int schip af quamen)
als oock ander tot goede vzienden gheschreuen / hebben zy met
ghewolt af genomen / onder ander (d'welck noyt gehoort en is) wel
diz hondert aen eenen ghesworen Bode van Antwerpen. Daeren-
boren spotten zy met de ghene die haer Ellende beweenden / ende
slaen met vuyften seer ongheschicktelijck die teghen haeren danck
haer goet verlozen: soo dat eenen Schipper van Amsterdam die
diz Jaeren vande Turcken ghevangen hadde gheweest / ende met
ons in 't schip was / opentlijck ghetuycht heeft / dat hy noyt inden
termijn van diz Jaeren soo groote wzeetheyt ende rasernijc by
de Turcken en hadde bevonden als in desen corten tijt by de Cal-
vinisten van Bacherach / daer hy nochtans een Hollander was.

Ontrent een ure daer naer comt wederom bande stadt ghegaen
den boossepden Edelman van Gelderlandt / den welcken als hy
dese Roovers noch besich siet / soecht de selve met woorden te stil-
len: maer te vergherfs. Sy wilden zijnen Knecht aen vallen / oock
selue den Waendzager. Maer den Edelman zijne Ructoriteyt ghe-
brypckende stelt hem teghen dese / ende verbiet straffelijc niemant
soo stout te wesen hem ofte zijnen Knecht aen te raeken / d'welck
den Capiteyn verhoorende heeft het selue gheboden / ende verclaert
den Edelman diz te wesen. Niettemin lachende seyde hy dat hy
wel hadde moghen een Pennintrien gheuen voor de Soldaeten.
Maer den Edelman ter stont antwoorde dat hy voor haer niet en
hadde / dat hy nochtans geerne het ghelagh soude betaelt hebben /
hadde den Capiteyn by hem gheweest / dat hy nu niet en soude ge-
uen. Daerentusschen den Schipper betaelt den Thol ende maect
hem van daer. Ter wijlen wordender veel Musquettiers heyma-
lijck ghesonden tot een seer enghe plaetse des Rijn / tusschen den
Ouer van Bacherach ende een Eplant genaempt inden Van / daer
t' Schip moeste passeren / om ons al te dooden / ofte t' Schip met al
het volck te verdrinken / daer werden oock twee Rupters gheson-
den (den eenen genaempt Langhaar) die met grooier haesten trec-
ken naer Coubr / om daer oock opzoer te maeken / ende de Inwoon-
ders te vermaenen van onse comste waert datter by geballe sem-
mighe ontquamen. Vele van ons hebben dit bemerckt / de Borger
van Bacherach hebben het selue geweten / ende een van ons ghesel-
schap

7
schap wort gewaerschoot/dat hy naer t'schip niet en soude keeren
wilde hy het leue behouden. Enen anderen heeft oock den Schip
per vermaent dat hy recht vaeren soude op den anderē cant/ende
dat hy de enghe plaetse niet en soude passeren. Wy zyn dan af-
ghestecken/ende niet alle macht risienen wy na het Land van Mens
dat teghen ober Bacherach licht/het welck bemerckende de Hoos-
bers van Bacherach/lossen op ons hunne Musquetten/ende met
alle macht soeckē ons te beletten/te vreesen/te doorschieten/ende
vermoorden. Sy hebben dapperlyck op ons geschoten/de Trom-
mel op den Oever gheslaghen/A l'arme gheroepen/en groot oy-
roer ghemaect teghen de ghene die onghewapent waren/ende de
vlucht naemen. Hierin rompt onder ons een nieuwe banghicheyt
ende vrees/als wy meynen wt de Crauwels der Calvinistē ver-
lost te wesen/beyzoenē wy meerder tyrannie/een nieuw ende groot
ter perijckel. Soo haest als wy aen het Landt zyn ghecomen/zyn
wy al wt t'schip ghespronghen. Vele vragghden waer sullen wy
de vlucht nemen? Tot de stadt/roept den Schipper / maer niet
wyselick/want als zy op den Oever onbedeckt loopen/sommighe
worden ghequetst ende ghedoot: den Dal vande welke stende van
den anderen Oever die van Bacherach zyn van blytshay opghe-
spronghen. Dit hebben ghehoort ende ghesten die in een ander
schip waeren/het welck ons volchde/ende hebben seer naer het
selfste bepraest. Den Gelderschen Edelman die onder de leste wt
t'schip was ghespronghen/is op den wech by t'schip ter eerden
gevallen/eenen alleen vande wechloopēde (want de andere nu
voorzghelopen waeren)heeft hy wedergheroepen: oock den Heer
Joannem Dagtz Canoniuck tot Sinte Peeters van Mens. Hy
heeft nochtans moete onderstaen ende ontcomen veel scheuten der
Musquettiers/die op hem gheloncht waren/maer en is van geens
(die menichbuldigh waeren/ende hem seer na quaemen) ghequetst
gheweest/och oock zynen medegheselle. Hy heeft nochtans van
verre bemerckt t'ghene datter gheschiede/tot dat die van Couw
met haesten naer t'schip quamen/om t'selve met de reste vanden
Buet wech te voerē/want dit bemerckende is thien oft twintich
voetstappen met zynen medeghe elle voorts getrocken/ende ghe-
schuyt achter de wyngaerden/ende alsoo sy seluen/ende zynen me-
degheselle van het perijckel verlost. Daerentusschen die nae Couw
de vlucht ghenomen hadden zyn verdoolt/ende hebben de doot ge-
bonden daer sy hulpe waren verwachende/want die onder wegen
siet gequetst/noch doorschoten en hadde geweest van die van Bac-
herach

herach/zijn inde handen van die van Coub gevallen/ de welke zy
 alsoo weet bevondē hebben/als die van Bacherach. D'welck als
 zy te spae bemerkten/dolende ende verbaest wesende/ hebben ghe-
 aerbept/om op de berghen te klimmen/ende alsoo ontloopen:maer
 de quaetwillighe Lantslieden/mans/vrouwē/knechten/maerten
 &c.hebbense van bouen weder staen steenen/ende Careelen op haer
 werpende / soo datter vele teghen haren wille wederom op den
 kant des Rhijns afgestooten zijn/ende luttel ontkomen. Als sy nu
 benauidt wesende / wederom op den effen wech komen / worden
 omringhelt vande Musquettiers/ ende haer wort beuolen dat zy
 hun gheuanghen soudē geuen/d'welck zy geerne hebben ghedaen
 op datter niet erghers en soude gheschieden. Sy worden bewaert
 van twelf oft veertien Schutters/tot dat de sententie wt de stadt
 soude komen. Ter wijlen een Religieus der Societeit IESV Pater
 Godefridus Thelen van t' Lant van Gulick wort seer wreedelijck
 vande Soldaeten onthaelt/vande sommighe met blooten rapieren
 van andere met de Forquetten vande Musquettiers met groote
 ongheschickthept ende gheroep gheslaeghen. Daer worden oock
 medegheminghelt lasteringhen ende blasphemien der Calvinisten
 teghen de Jesuiten/Catholycken/Dieuers Godts/ ende Godt
 selue. Ten lesten comt voort den Lieutenant van Coub/met name
 Simon Enckrich/ende beueelt dat de gheuanghenen hem soudē
 volghen op den bergh by Coub. Sy volghen hem/ende onnoesel
 wesende worden vande Soldaeten voortghestooten nae de plaetsē
 van haer martelie/ende niemant en heeft connen ontloopen behal-
 ven een bevruchte vrouwe met een dochterken van neghen Jaren
 de welke met haer ghecris ende huplen de doot zijn ontkomen.
 Onderweghen de ghevanghenen spraken haer biechte aen Pater
 Godefridus/ende bereyden hun tot een salighe doot. Den eersten
 (soo ick meyne) heeft geweest een Edelman vā Utrecht Joannes
 de Rhadelant/daer naer Adrianus van S. Geertruyt den Sone
 vanden Schauter aldaer/een man nu volwassen ende sieckertier:
 Item eenen Bode van Antwerpen met Naeme Philippus / met
 noch twee andere. Den Pater heeft d' Absolutie ghegheben aen de
 ghene die Biechten/int corte/achterlaetende t' gene niet teenemael
 nootsaekelijck en was. Maer ter wijlen dat de ander haer Biech-
 te spraken/heeft die van Utrecht hem gheboecht byden Lieute-
 nant/ende heeft hem voor ooghen ghehouden / dat hy was Edel/
 noch Jonckman/ende den lesten van zijn familie/dat hy hem daer
 om soude belieuen het leuen te schincken/belouende tot danckbaer-
 hept

7
hept het ghene hem soude belieuen. Den bloet-glerighen **Woordenaer** wort aenghelockt door de hope vande proye/ hy beloofte hem het leuen/maer aen al d'ander de doot/Hierom vertrecht hy vanden wech met den seluen **Madelant**/ende stille staende geeft de **Musquetiers** tecken dypmaels schuffelende dat zy t'gebodt souden volbrēghen/de welcke ter stont hebben gheschoten op **Vater Godefridus Thelen**/ende d'ander/ende worpense ter eerden. **Vater Godefridus** met twee **Looen** deurschoten ontrent de borst/ ende den buyk is op zyn knien gheballen/heft zyn handen ende herte tot den hemel/ende spreekt met cloecken moet het eerste / ende tweede **Deers** vanden 142. Psalm. Domine exaudi orationem meam auribus percipe obsecrationem meam, in veritate tua, exaudi me in tua Iustitia, & non intres in iudicium cum Seruo tuo. Want desen Psalm was noch vaster in zyne memoire ghedrukt/om dat hy dien op de selven dach inde **Lauden** van't **Goddelyck Offitie** gelesen hadde/ende in t'schip eer wy tot **Bacherach** quamen aendachtelyck ouerpeynst:want soo hy op t'schip seer langhe met zynen **Breuer** besich gheweest hadde/zyn ooghen staende op dien Psalm/ende den **Gelderischen Edelman** die neffens hem aen de linker zyde sadt/hem ghebraecht hadde oft hy zyn **Netten** ende **Lauden** las? heeft hy gheantwoort dat hy mediteerde met **Godt** tracteerde / ende zyn herte met den **Propheet David** soetelyck was opheffende vande eertsche saecken tot de **Hemelsche**/lettende op de woorden ende **Sententien** vanden selven Psalm. **Maer** als de **Woordenaers** hem soo vierichlyck sagen ende hoorzen bidden / hunne sweerden wttreckende hebben hem tusschen de schouderen ende neck wreedelyck ghequetst met vier wonden op den rugghe mismaeckt/ende met den **Loop** van hare **Musquetten** wreedelyck ter eerden gebelt. Sy hebben nochtans seer na euen vreet gheleest tegen zyn **Medeghesellen** van het martelie als zy met den **Vater** hadden ghedaen. **Maedemael** dat sy nu genoeg gemoozt hadden/hebben sy de **Vater** ende d'ander van alle haer cleederen berooft/ende door t'bevel des **Lieutenants** hebben sy de naecte **Lichaemen** met voeten vanden berch in het aenliggende dael gestooten. Op den **Vater** vande **Societeit** heeft men onder andere dingen geuonden eenen **hairé** riem met een **Discipline** met de welcke hy naer volgende den **H. Apostel Paulus** zyn **Lichaem** was temmende/ende den gheest onderwoyende. De **Soldaten** dit schelm-stuck volbracht wesende / hebben vier ghestockt ende te pulueren verbrant de **Reliquien** ende ander dingen die sy by den **Vater** hadden gebondē/ende hun niet te passen quamen/den **Buys** ende **Cleederen** (want zy het **Teergelt** ende de **Breuen** vanden **Vater** in het schip hadden afgenomen) hebben

zy by het licht des biers onder malranberen met groot gelach en
 blitschap ghedept/ende met de dooden ghespot. Den Lieutenant
 om verskerder te wesen/ende op dat zijn schelm stuck en t' verlos-
 sen des Edelmans van Wtrecht soude bedeckt blijven/ eer dat hy
 met zijn Ghesellen na Couw wederkeerde/ heeft de Moordenaers
 met Eet doen belouen dat zy uemant en souden seggen dat de sake
 soo geschiet was/ende den Edelman verlost. Zy sweeren al te sa-
 men ende vertrecken seer bligde/cieeden den Edelman met een sol-
 daers cleet/ende brenghen hem inde stadt als een van hun Mede-
 gesellen; den welken des snachts wesende gelept in t' Hups van
 eenen Borgher heeft gheslaepen by den Roof/ia onder de Sottans
 van Pater Godefridus met de welke hy hem deckten / die hy
 snachts met zijn handt aentraeckende/ heeft daer in bevonden hee-
 ghetal van zijn wonden/ende inden hals een bloedighe snede/ soo
 dat hy niet alleen met zijn ooghen dese wreetheyt en heeft aensie/
 maer de selue oock met zijne handen ondersocht.

Den derden dach naer dese Calviniaensche Barbarische wreete-
 heyt zijnder van de gene die in t' Schip hadden gheweest t' samen
 door diverse wegen tot Bopardia vergadert twelf oft der thien
 de welke ghelyck zy diverse perijckelen ende fortunnen hadden
 onderstaen/ soo hebbe sy dese als gemeen wesende t' samē betupche
 nochtans en zijn hier niet de Namen van al/ maer van een groot
 deel onderschreven tot getupgenisse des waerhepts: want aengesit
 dat inden mont van twee oft dyp getupgen mach alle woort staen.
 Dit verhael sal door dese ghetupghen gheloofbaer worden.

A. A. Edelman van Gelderlandt.

Joannes de Hadelandt Edelman van Wtrecht.

Joannes Vagts Canonick van Sinte Peeter tot Mens.

Joannes Vilsenius van Vermyn int Lant van Luyck.

Claudius Maras van Maestricht.

Joannes van Euerbruck van Antwerpen.

Jacobus Lauteschlegher een Schipper van Ceulen.

Gerardus Bodendal van Ceulen.

Theodozus Laurents van Ceulen.

A. A. een schipper van Amsterdam de welke oock ghequetst is
 gheweest.

De Namen vande vrouwen/ noch hare ghetupgenisse en worde
 hier niet by geboecht. Thien dagen hier nae/ te weten den 4. van
 October/ is het Lichaem van Pater Godefridus van saliger me-
 morie gewasschen/ met eenen Cabbaert en Priesterlycke Casuffel
 becleet wesende voor den Hoogen Altaer van onse Lieue Vrouwe
 tot Marienthael (de welke een vermaerde plaetse is tot Winchau)
 door de beneerstinghe van Pater Remigius/ ende Pater Joannes
 Berthinghen/ die tot Couw waren ghetrocken om het Lichaem te
 byrijgen/ met brandende Fackels/ en alle solemniteyt begraven.

Imp. p. P. C. C. A.

f f f f f.